

УДК 343.7(477)

Юлія Анатоліївна Дорохіна,

кандидат юридичних наук

(Київський національний торговельно-економічний університет, Київ)

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

У статті проаналізовано сучасний стан наукової розробленості проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти власності. Зазначено, що кримінальна відповідальність є інститутом кримінального права, який динамічно розвивається. Сьогодні питання її змісту, форм та кваліфікуючих ознак викликають жваві та плідні дискусії серед науковців.

Ключові слова: кримінально-правова відповідальність, злочин, злочини проти власності.

Постановка проблеми. Формування кримінально-правової політики держави, у першу чергу, потребує вирішення питання про кримінальну відповідальність, а саме про її види та форми реалізації. Тому поняття «кримінальна відповідальність» є одним з основних як у науці кримінального права, так і в кримінальному законі, в якому ця категорія є однією із провідних разом із категоріями «злочин» та «покарання». На жаль, чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) не наводить дефініції поняття «кримінальна відповідальність», що спричиняє численні дискусії у теорії кримінального права [1, с. 22]. Як зазна-

чає М. І. Хавронюк, приписи закону мають визначати кримінально каране діяння в чітких і ясних висловах і не підлягати розширювальному тлумаченню. Однак положення сучасного КК України є не чіткими й не зрозумілими для всіх [2].

Нові здобутки в розвитку вчення про кримінальну відповідальність у науці кримінального права [3; 4; 5], а також останні законодавчі новели, пов'язані із запровадженням категорії інших заходів кримінально-правового характеру, у тому числі й щодо юридичних осіб, знову актуалізували достатньо давню наукову проблему окреслення змісту кримінальної відповідальності, виділення форм її реалізації. Отже, вказане також є підставою для переосмислення доктринальних положень щодо кримінальної відповідальності за злочини проти власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема кримінальної відповідальності належить у нашій доктрині до активно досліджуваних. Найбільш вагомий внесок в її вирішення зробили такі вітчизняні науковці, як П. П. Андрушко, Н. А. Антонюк, Л. М. Демидова, О. О. Дудоров, М. І. Мельник, С. Я. Лихова, М. І. Хавронюк, В. Б. Харченко та ін. Певні питання неодноразово ставали предметом досліджень цих та інших науковців, однак доводиться констатувати, що: по-перше, залишається невизначеним однозначно той прояв (вид) кримінальної відповідальності за злочини проти власності, що поділяється на форми; по-друге, не достатньо чітко окреслений сам критерій класифікації форм реалізації кримінальної відповідальності за злочини проти власності; по-третє, малодослідженими є окремі форми кримінальної відповідальності за злочини проти власності.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан наукової розробленості проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти власності.

Виклад основного матеріалу. Цілком очевидно, що виділення окремих форм реалізації кримінальної відповідальності за злочини проти власності можливе лише за умови попереднього визначення самої відповідальності у теорії кримінального права.

Відповідальність як соціальний феномен була предметом вивчення гуманітарних наук – соціології, соціальної психології, філософії і права починаючи з 50-х років минулого століття. Причому історично склалося так, що відповідальність у першу чергу вивчалася в межах правової науки (передусім кримінального права), і лише потім стала об'єктом дослідження інших гуманітарних дисциплін. Саме тому сьогодні спостерігається зростання кількості досліджень проблеми відповідальності в інших галузях знання. Відмітимо, що сучасні підходи до розуміння відповідальності, пропонувані дослідниками в межах цих наук, без сумніву, представляють інтерес для тлумачення природи відповідальності

в праві і здатні запропонувати нові, нетрадиційні способи вирішення цієї проблеми.

З огляду на сказане вважаємо за потрібне звернути увагу на різні підходи до визначення відповідальності, які пропонують тлумачні і спеціалізовані словники. Згідно з тлумачним словником І. Даля «ответствие, ответственность – ответ, обязательное ручательство под страхом ответа, взысканья» [6]. У словник за редакцією Д. Н. Ушакова відповідальність розглядається як «положение, при котором лицо, выполняющее какую-либо работу, обязано дать полный отчет о своих действиях и принять на себя вину за могущие возникнуть последствия в исходе порученного дела, в выполнении каких-нибудь обязанностей, обязательств» [7, с. 903]. Як «необходимость, обязанность отвечать за свои действия, поступки...» трактується відповідальність у словнику І. Ожегова [8, с. 419]. Радянський енциклопедичний словник не розкриває змісту загального поняття «відповідальність», визначаючи лише її окремі види. Так, кримінальна відповідальність означає, що особа, яка вчинила злочин, зобов'язана відповідати за своє діяння [9, с. 944].

Примітно, що філософський енциклопедичний словник, виданий у 1964 р., не містить дефініції цього поняття. Стаття «відповідальність» з'являється лише в словнику 1989 р. видання, в якій закріплено, що відповідальність – це «философско-социологическое понятие, отражающее объективный, исторически конкретный характер взаимоотношений между личностью, коллективом, обществом с точки зрения сознательного осуществления предъявляемых к ним взаимных требований... У индивида ответственность формируется как результат тех внешних требований, которые к нему предъявляют общество, класс, данный коллектив. Воспринятое индивидом, они становятся внутренней основой мотивации его ответственного поведения, регулятором которого служит совесть. Формирование личности предполагает воспитание у нее чувства ответственности, которая становится ее свойством» [10, с. 453].

На наш погляд, різниця в розумінні відповідальності багато в чому зумовила існування такого різноманіття її дефініцій як у філософії, так і в праві. Додамо, що протягом останніх 70 років для вітчизняної філософії проблема відповідальності не належить до пріоритетних, проте, незважаючи на відсутність філософської бази для розробки проблеми, юридична відповідальність з початку 60-х років ХХ ст. була предметом детального вивчення вітчизняних правознавців, передусім фахівців у галузі кримінального права.

Однак історично першість у дослідженні відповідальності у філософії належить західній традиції, у якій вона була в центрі уваги ще з ча-

сів античності. Погляди на цю фундаментальну проблему багато разів змінювалися, пропонувалися різні підходи до її розгляду, по-різному визначалися її сутність та роль у суспільстві, проте завжди навколо тлумачення відповідальності точилися суперечки: майже кожен дослідник висловлював власну оригінальну точку зору.

Роботи, присвячені загальнотеоретичним проблемам юридичної відповідальності, стали предметом дискусій серед вітчизняних науковців-правників починаючи з другої половини 50-х рр. XX століття. Стаття у журналі «Радянська держава і право» окреслила важливість проблеми відповідальності та стала своєрідним «каталізатором» її розробки, а М. Д. Шаргородський був фундатором та ініціатором дослідження проблеми відповідальності у правовій науці [11, с. 451–452]. Із того часу юридична наука збагатилася значною кількістю праць по цій темі. Зауважимо, що дискусії не припиняються і до цього часу, як і не вироблено єдиного погляду на багато аспектів юридичної відповідальності.

Спробуємо розібратися з причинами такого стану справ. Передусім наголосимо, що до сьогодні в теорії права відсутній сталий понятійно-категоріальний апарат юридичної відповідальності, хоча саме понятійний апарат, тобто система понять, що достовірно відображає правову дійсність, об'єктивну логіку її функціонування і розвитку, – це основа теорії. Виключно понятійний інструментарій теорії дозволяє відобразити специфічні закономірності виникнення, функціонування і розвитку будь-якого явища.

Науковці відзначають, що підхід до вивчення відповідальності у загальній теорії права пройшов той самий шлях, що й підхід до вивчення правопорушення: від некритичного узагальнення висновків галузевих наук до теоретико-правового дослідження, що спрямоване перш за все на розкриття сутності об'єкта [12, с. 129]. Показовим у цьому аспекті є твердження І. Я. Фойницького, що обсяг караних дій розвивається за своїми жорстокими законами [13, с. 16–22].

Усвідомлюючи, що визначення поняття «кримінальна відповідальність» є предметом окремого розгляду, ми виходимо з того, що кримінальна відповідальність – це передбачені кримінальним законом обмеження прав і свобод особи за вчинення нею кримінального правопорушення [14, с. 140–143]. Отже, сутністю кримінальної відповідальності є обмеження прав і свобод особи, яка вчинила злочин [1, с. 23].

Наукові дослідження кримінальної відповідальності за злочини проти власності також мають достатньо давню історію. Основи закладено в працях Л. В. Белогриць-Котляревського, І. Я. Фойницького, М. С. Таганцева, О. О. Жижиленко, А. А. Піонтковського та ін. Так, у працях

Л. В. Белогриць-Котляревського «Про злочинство-кражу в російському праві: історико-догматичне дослідження» (Київ, 1880 р.), І. Я. Фойницького «Шахрайство за російським правом: порівняльне дослідження» (Санкт-Петербург, 1871 р.) та «Курс кримінального права. Частина Особлива. Посягання проти особи та майна» (Санкт-Петербург, 1907 р.) надано коментар до Уложення про покарання кримінальні і виправні 1845 р. (в ред. 1885 р.).

Зміст кримінальної відповідальності за злочини проти власності становлять ті види правообмежувальних заходів, які мають всі ознаки, притаманні кримінальній відповідальності. Це, зокрема: покарання, заходи, що застосовуються замість покарання при умовному звільненні від нього, й судимість [15, с. 140–145].

Натомість не є кримінальною відповідальністю за злочини проти власності окремі заходи впливу на особу, яка вчинила злочин, що хоч і передбачаються кримінальним законодавством, проте не полягають в обмеженні її прав чи свобод. Так, Законом України від 18.04.2013р. до КК України введено поняття «інших заходів кримінально-правового характеру», до яких віднесені спеціальна конфіскація, примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Зокрема, спеціальна конфіскація «полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна за умови вчинення злочину у випадках, передбачених в Особливій частині цього Кодексу» (ст. 96¹), і може відповідно до ч. 1 ст. 96² застосовуватися «у разі, якщо гроші, цінності та інше майно: 1) одержані внаслідок вчинення злочину та/або є доходами від такого майна; 2) призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення злочину, фінансування та/або матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення; 3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави; 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання».

У більшості описаних у ст. 96² КК України випадків спеціальна конфіскація застосовуватиметься до майна, на яке у його володільця право власності не виникає. Так, майно, що одержане внаслідок вчинення злочину або є доходом від такого майна (п. 1 ч. 1 ст. 96²), у тому числі майно, що було предметом злочину (п. 3 ч. 1 ст. 96²), не стає власністю злочинця, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 328 ЦК України право власності набувається виключно на підставах, що не заборонені законом. У багатьох випадках майно, що було предметом злочину (п. 3 ч. 1 ст. 96²) або

засобом чи знаряддям вчинення злочину (п. 4 ч. 1 ст. 96²), належить до видів майна, що відповідно до ч. 2 ст. 325 ЦК України не може перебувати у власності приватних осіб. Оскільки право власності на майно, що підлягає спеціальній конфіскації, не виникає, то й обмежувати його при її застосуванні не доводиться. У зв'язку з викладеним спеціальну конфіскацію не можна вважати кримінальною відповідальністю за злочини проти власності.

Так само не є заходами кримінальної відповідальності окремі, передбачені КК України правообмежувальні заходи, які можуть застосовуватися у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення, але не за його вчинення. Сказане стосується низки заходів, деякі з яких належать у тому числі до так званих «інших заходів кримінально-правового характеру».

Нарешті не за вчинення злочину застосовується й спеціальна конфіскація у тих виняткових випадках, коли вона стосується майна, відносно якого в особи існує право власності. Йдеться, зокрема, про випадки, передбачені п. 2 ч. 1 ст. 96¹ КК України (законно надбане майно, що призначалося (використовувалося) для схиляння особи до вчинення злочину, фінансування або матеріального забезпечення злочину чи винагороди за його вчинення) та п. 4 тієї ж статті (засоби чи знаряддя вчинення злочину, які не вилучені з цивільного обороту). У цьому випадку спеціальна конфіскація виступає як «захід безпеки», який переважно застосовуються до особи для запобігання вчиненню нею нових злочинів [16, с. 63–67].

Запровадження «інших заходів кримінально-правового характеру» до заходів кримінальної відповідальності за кримінальним законодавством України належать лише покарання, заходи, що застосовуються замість покарання при умовному звільненні від нього, та судимість.

Спираючись саме на такий зміст кримінальної відповідальності, і необхідно виділяти форми її реалізації. Відомо, що в науці вони виокремлюються за різними класифікаційними критеріями [17, с. 145–150]. Інколи формами реалізації кримінальної відповідальності називаються деякі вищезазначені нами заходи, що входять до її змісту. Деякі автори в основу покладають розрізнення її проявів на законодавчому, правозастосовному та виконавчому рівнях. Окремі науковці вказують на те, що перш ніж визначати форми реалізації кримінальної відповідальності, слід попередньо дати відповідь на питання про те, який саме прояв (дехто називає їх видами кримінальної відповідальності [1, с. 30–35]) кримінальної відповідальності підлягає реалізації: 1) кримінальна відповідальність, визначена кримінальним законом (законодавчий вид), тобто обмеження, що передбачені за вчинення злочину, прав для не-

визначеного кола осіб (так звана потенційна кримінальна відповідальність); 2) кримінальна відповідальність (судовий вид), що встановлена вироком суду для конкретної особи, засудженої за вчинення злочину (конкретизована кримінальна відповідальність); 3) кримінальна відповідальність (виконавчий вид), яку реально зазнає особа, засуджена за вчинення злочину (реальна кримінальна відповідальність) [18, с. 70–71].

Запропоноване розуміння змісту й меж різних проявів кримінальної відповідальності потребує певного застереження у зв'язку з відомим рішенням Конституційного Суду України, в якому він наголосив, що «кримінальна відповідальність настає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду» [19]. Проте вже у п. 1.2 цього рішення Суд породив нову проблему, а саме ввів у теоретично-практичну площину «притягнення до кримінальної відповідальності як стадію кримінального переслідування».

Таке тлумачення жодним чином не заперечує запропонованого визначення аналізованого поняття та його проявів. Даючи таке тлумачення, Конституційний Суд виходив із конкретних обставин справи, що розглядалася, а тому вбачав у кримінальній відповідальності лише реальне обмеження прав конкретної особи. Таке реальне правообмеження, дійсно, можливе лише з моменту набрання законної сили вироком суду. Це, однак, не свідчить про те, що це правообмеження не існує потенційно, коли воно передбачене кримінальним законом для невизначеного кола осіб, які можуть вчинити злочин (потенційна кримінальна відповідальність), і не існує як правообмеження, встановлене вироком суду для певної особи (конкретизована кримінальна відповідальність). Очевидно, що потенційна та конкретизована кримінальна відповідальність є видом та розміром правообмежень, зафіксованих у документі (законі чи вироку). Власне кажучи, вони взагалі не мають моменту настання, а існують лише доти, доки є чинним закон чи має законну силу вирок суду, у яких вони передбачені.

Наприклад, Ю. В. Баулін вказує на те, що виділення форм реалізації кримінальної відповідальності може здійснюватися лише при її індивідуалізації [20, с. 345], тобто стосовно конкретизованої і, як наслідок, реальної кримінальної відповідальності. Критерієм виокремлення таких форм може слугувати обсяг правообмежувальних заходів, що включаються до змісту такої відповідальності.

Як слушно стверджує І. В. Красницький, форми кримінальної відповідальності – це передбачені кримінальним законом можливі варіанти поєднання елементів змісту кримінальної відповідальності [17, с. 152]. Обрання саме такого критерію дає підстави підтримати позицію

Ю. В. Бауліна [20, с. 346], який розрізняє наступні три форми реалізації кримінальної відповідальності: 1) осуд особи, яка вчинила злочин, без призначення їй покарання; 2) засудження особи з призначенням їй покарання і його реальним відбуванням; 3) засудження особи з призначенням їй покарання, від реального відбування якого вона звільняється і яке замінюється їй іншими заходами.

Утім, у літературі можна зустріти й деякі інші форми реалізації кримінальної відповідальності. Наприклад, В. К. Грищук відносить до форм реалізації кримінальної відповідальності також і звільнення від неї [3, с. 96–97].

Однак із таким твердженням не погоджується Ю. А. Пономаренко, вказуючи на те, що при звільненні від кримінальної відповідальності жоден її захід не застосовується до особи, яка вчинила злочин. У тій моделі, в якій інститут звільнення від кримінальної відповідальності реалізований у чинному кримінальному законодавстві України, при застосуванні його норм держава, фактично, відмовляється від кримінального переслідування особи, яка вчинила злочин, не вирішуючи питання про її винуватість. Таким чином, навіть осуду з боку держави при звільненні від кримінальної відповідальності особа не зазнає, не говорячи вже про інші заходи кримінальної відповідальності. Науковець робить висновок, що розмежування форм реалізації кримінальної відповідальності можливе лише на правозастосовному рівні, і такі форми мають розрізнятися між собою залежно від наповнюваності кримінальної відповідальності конкретної особи окремими її заходами. З урахуванням цього має проводитися кримінально-правова політика держави як на рівні законотворчості, так і на рівні застосування кримінального законодавства [18, с. 71].

Таким чином, одним із найважливіших напрямів розвитку і вдосконалення вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність є її диференціація. Означення кола засобів диференціації кримінальної відповідальності є принципово необхідним для розвитку кримінально-правової теорії та покращення якості кримінального закону, який, у свою чергу, виступає правовою гарантією застосування до осіб, які вчинили злочин, справедливої кримінальної відповідальності.

Серед запропонованих науковцями засобів диференціації, передбачених в Особливій частині, можна виділити декілька груп: 1) засоби, які визнають усі, йдеться про кваліфікуючі або привілеюючі ознаки, додамо, що іноді науковці називають їх кваліфіковані, особливо кваліфіковані та привілейовані склади злочинів; 2) засоби, які відносять до аналізованих лише окремі науковці: 1.1) виділення із загальної норми спеціальної (спеціальних) норми (норм), здебільшого або за предметом,

або за ознаками діяння чи за ознаками суб'єкта злочину; 1.2) включення до КК України нових норм, суміжних із наявними, менш казуїстичних; 1.3) утворення нових складів злочинів; 1.4) внесення змін до санкції статті Особливої частини КК України; 1.5) розмежувальні ознаки суміжних складів злочинів (складів, у яких основна частина ознак співпадає); 1.6) зміна критеріїв, які визначають співвідношення кримінально-правових норм та норм інших галузей права; 3) засоби, які викликають найбільше суперечок, оскільки окремі науковці вказують на їх існування, а інші це заперечують: 3.1) спеціальні види (підстави) звільнення від кримінальної відповідальності, 3.2) санкції статей Особливої частини КК України або ж використання відносно-визначених, альтернативних і кумулятивних санкцій та допущення можливості (факультативності) застосування додаткових покарань.

Проте зауважимо, що всі науковці пропонують визнавати кваліфікуючі (особливо кваліфікуючі) ознаки або ж кваліфіковані (особливо кваліфіковані) склади злочинів засобом диференціації кримінальної відповідальності. У теорії кримінального права під кваліфікуючими ознаками розуміють вказані в законі характерні для частини злочинів відповідного виду суттєві обставини, що відображають типовий значно змінений, порівняно з основним складом злочину, ступінь суспільної небезпеки вчиненого і особи винного, і такі, що впливають на законодавчу оцінку (кваліфікацію) вчиненого і міру відповідальності [21, с. 48].

Кримінальний кодекс України передбачає близько двох десятків кваліфікуючих ознак, що утворюють у поєднанні з основними складами відповідно кваліфіковані та особливо кваліфіковані склади злочинів. Аналізуючи КК України, можна помітити, що деякі із вищевказаних кваліфікуючих ознак за назвою співпадають із обставинами, які обтяжують покарання. Зокрема, це такі обтяжуючі обставини: вчинення злочину повторно та рецидив злочинів; вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою; тяжкі наслідки, завдані злочином, тощо. Однак, незважаючи на те, що називаються вони однаково, за своєю суттю – різні. Як вказує Е. Кісілюк, кваліфікуючі ознаки виступають ознаками складу злочину [22, с. 113] та є засобом диференціації, а не індивідуалізації покарання, вони виступають інструментом у руках законодавця, а не судді. Також засобом диференціації кримінальної відповідальності пропонують вважати розмежувальні ознаки суміжних складів злочинів.

В. О. Навроцький зазначає, що про диференціацію відповідальності можна вести мову тоді, коли розглядаються різні види одного злочину. Щодо різних посягань (які відрізняються ознаками основного складу злочину) здійснюється не диференціація відповідальності, а її розмеж-

ування. Адже такі злочини відрізняються за характером суспільної небезпеки (на родовому чи видовому рівнях). Стосовно різних злочинів законодавець не диференціює відповідальність, а встановлює її з врахуванням суспільної небезпеки, насамперед, простих видів відповідних деліктів [23, с. 302].

Ще одне питання викликає достатньо жваві дискусії серед науковців, а саме: чи слід вважати санкцію кримінально-правової норми засобом диференціації кримінальної відповідальності. Одна група науковців вважає, що внесення змін до санкції [24, с. 24], використання відносно-визначених, альтернативних і кумулятивних санкцій [25, с. 9] є диференціацією кримінальної відповідальності, або ж узагалі називають санкції [26, с. 243] засобом диференціації кримінальної відповідальності. Інша має протилежну точку зору та зазначає, що санкція не може виступати самостійним засобом диференціації кримінальної відповідальності.

Дискусія розгортається також стосовно спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності: одні визнають її засобом диференціації [23, с. 302], інші – ні [27, с. 177].

Вивчаючи наукову літературу, присвячену проблемі диференціації кримінальної відповідальності за злочини проти власності, ми побачили, що науковці по-різному підходять до виокремлення її ознак.

Одні зазначають, що кримінальна відповідальність за злочини проти власності диференційована за різноманітними ознаками, немає диференціюючих ознак лише у складі злочину, передбаченому ст. 193 КК України («Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї»). Так, вони виокремлюють наступні ознаки: 1) за розміром спричиненої матеріальної шкоди; 2) із врахуванням форми співучасті; 3) за ознакою повторності; 4) залежно від ознаки проникнення у житло, інше приміщення чи сховище тощо [28, с. 274–347].

Інші вказують на те, що одна з суттєвих ознак – це особливості, які характеризують суб'єкта цих злочинів. Саме цю ознаку використовують як основу систематизації, мотивуючи тим, що саме така систематизація буде мати більш філософсько-правовий характер, оскільки суб'єкт злочину виступає обов'язковим елементом будь-якого складу злочину, а отже, він є обов'язково присутнім при вчиненні злочину проти власності [29].

Окремі вчені обґрунтовують диференціацію кримінальної відповідальності за злочини проти власності за суб'єктивними та об'єктивними ознаками та виокремлюють об'єкт та предмет зазначеної групи злочи-

нів як найважливіші засоби диференціації кримінальної відповідальності [30].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищенаведене, можемо впевнено сказати, що кримінальна відповідальність є інститутом кримінального права, який динамічно розвивається. Сьогодні питання її змісту, форм та кваліфікуючих ознак викликають жваві та плідні дискусії серед науковців. Отже, саме виважений і продуманий підхід до відбору і формулювання кваліфікуючих ознак злочинів проти власності стане позитивним зрушенням у напрямі вдосконалення якості законодавства України про кримінальну відповідальність за відповідну групу правопорушень.

Список використаних джерел

1. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності / Ю. В. Баулін. – Київ : Атіка, 2004. – 296 с.
2. Хавронюк Н. И. Знаешь ли ты, украинец, за что тебя посадят и сколько дадут?// ZN,UA от 16 января 2015 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gazeta.dt.ua/internal/chi-znayesh-ti-ukrayincyu-za-scho-tebe-posadyat-i-skilki-dadut-.html>
3. Грищук В. К. Доктринальне розуміння форм реалізації кримінальної відповідальності людини// Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовт. 2013 р. / ред. кол.: В. Я. Тацій (голов. ред.) та ін. – Харків: Право, 2013. – С. 93–94.
4. Грищук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини / В. К. Грищук. – Хмельницький: Хмельницьк. ун-т управління і права, 2012. – 736 с.
5. Панов М. Кримінальна відповідальність: поняття, принципи, підстава / М. Панов // Право України. – 2012. – № 8. – С. 249–259.
6. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. / В. И. Даль. – Москва : ОЛМА-Пресс, 2002. – Совмещ. ред. изд. В. И. Даля и И. А. Бодуэна де Куртенэ в соврем. написании. – Т. 2 : И-О. – 2002. – 669 с.
7. Толковый словарь русского языка : в 5-ти т. / под ред. Д. Н. Ушакова. – Москва, 1938. – Т. 3. – 973 с.
8. Ожегов С. И. Словарь русского языка : ок. 5700 слов / С. И. Ожегов ; под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведвой. – 19-е изд., испр. – Москва : Рус. яз., 1987. – 846 с.
9. Советский энциклопедический словарь. – Москва, 1982. – С. 944.

10. Философский энциклопедический словарь. – Москва : Советская энциклопедия, 1989. – 528 с.
11. Общая теория государства и права. – Ленинград, 1961. – С. 451–452.
12. Денисов Ю. А. Общая теория правонарушения и ответственности / Ю. А. Денисов. – Ленинград : ЛГУ, 1983. – С. 129.
13. Фойницкий И. Я. Курс уголовного права: Часть особенная: Посягательства личные и имущественные / И. Я. Фойницкий; под ред. с предисл.: А. А. Жижиленко. – 5-е изд., доп. и пересмотр. – Петроград : Юрид. изд-во при Петроград. ун-те, 1907. – 443 с.
14. Пономаренко Ю. А. Поняття кримінальної відповідальності / Ю. А. Пономаренко // Проблеми законності : академіч. зб. наук. праць. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків : Нац. юрид. акад. України, 2009. – Вип. 102. – С. 138–148.
15. Пономаренко Ю. А. Значення системи покарань для диференціації кримінальної відповідальності в санкціях статей Особливої частини КК України / Ю. А. Пономаренко // Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення. Диференціація кримінальної відповідальності : Міжнародний симпозіум 11–12 вересня 2009 р. – Львів : ЛьвДУВС, 2009. – С. 188–190.
16. Пономаренко Ю. А. Заходи безпеки за кримінальним правом України / Ю. А. Пономаренко // Вісник прокуратури. – 2011. – № 9. – С. 63–67.
17. Красницький І. В. Кримінальна відповідальність як інститут кримінального права Франції та України: порівняльний аналіз / І. В. Красницький. – Львів: Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2008. – 232 с.
18. Пономаренко Ю. А. Форми реалізації кримінальної відповідальності за законодавством України / Ю. А. Пономаренко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». – 2013. – Вип. 20. – С. 65–72.
19. Рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 1999 р. у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) // Офіційний вісник України. – 1999. – № 44. – Ст. 2193.
20. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення / Н. М. Оніщенко, А. Є. Шевченко, О. В. Скрипнюк та ін.; відп. ред. Ю. В. Баулін. – Донецьк: ПП «ВД «Кальміус», 2013. – 424 с.
21. Гуторова Н. О. Проблеми вдосконалення кваліфікуючих ознак злочинів у сфері господарської діяльності / Н. О. Гуторова // Відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності: матер. наук.-

- практик. конф., Харків, 5–6 жовтня 2005 р. – Харків: Вид-во Кроссроуд, 2006. – С. 47–50.
22. Кісілюк Е. Юридична природа кваліфікуючих ознак складу злочину / Е. Кісілюк // *Юридична Україна*. – 2008. – № 12. – С. 112–116.
 23. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник / В. О. Навроцький; [наук. ред. В. С. Ковальський]. – Київ : Юрінком Інтер, 2009. – 511 с.
 24. Андрушко П. П. Поняття та види диференціації кримінальної відповідальності / П. П. Андрушко // «Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення. Диференціація кримінальної відповідальності»: Міжнародний симпозиум 11–12 вересня 2009 р. – Львів: ЛьвДУВС, 2009. – С. 18–25.
 25. Філей Ю. В. Кримінально-правові санкції та їх застосування за злочини проти власності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Ю. В. Філей. – Львів, 2006. – 18 с.
 26. Хавронюк М. І. Диференціація кримінальної відповідальності або чи не очікує Україну соціальна катастрофа? / М. І. Хавронюк // «Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення. Диференціація кримінальної відповідальності»: Міжнародний симпозиум 11–12 вересня 2009 р. – Львів: ЛьвДУВС, 2009. – С. 243–248.
 27. Каплин М. Н. Сущность дифференциации уголовной ответственности / М. Н. Каплин // *Юридические записки Ярославского государственного университета им. П. Г. Демидова* / [под ред. В. Н. Карташова, Л. Л. Кругликова, В. В. Бутнева; Ярославский гос. ун-т.]. – Ярославль, 2001. – Вып. 5. – С. 172–182.
 28. Антонюк Н. О. Кримінально-правова охорона власності в Україні: матеріали для вивчення спецкурсу для студентів юридичного факультету / Н. О. Антонюк. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. – 454 с.
 29. Коробка О. В. Питання диференціації кримінальної відповідальності за злочини проти власності / О. В. Коробка. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5515/1/104-107.pdf>
 30. Верина Г. В. Дифференциация уголовной ответственности за преступления против собственности: проблемы теории и практики: дис...д-ра юрид. наук: 12.00.08 / В. Г. Верина. – Саратов, 2003 – 510 с.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2015.

Юлія Анатольевна Дорохина,

кандидат юридических наук

(Киевский национальный торгово-экономический университет, Киев, Украина)

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ НАУЧНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМЫ КРИМИНАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ СОБСТВЕННОСТИ

В статье проанализировано современное состояние научного исследования проблемы уголовной ответственности за преступления против собственности. Отмечено, что уголовная ответственность является институтом уголовного права, который динамично развивается. Сегодня вопросы ее содержания, форм и квалифицирующих признаков вызывают бурные и плодотворные дискуссии в научных кругах.

Ключевые слова: криминально-правовая ответственность; преступление; преступления против собственности.

Iuliia A. Dorokhina,

candidate of law sciences

(Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine)

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF SCIENTIFIC ELABORATION OF THE PROBLEM OF CRIMINAL LIABILITY FOR CRIMES AGAINST PROPERTY

The current state of scientific elaboration of the problem of criminal liability for crimes against property is analyzed in the article. It is indicated that criminal liability is an institution of criminal law, which is being dynamically developed. Nowadays, the issue of its content, form and aggravating circumstances cause lively and fruitful discussions among scholars.

It is noted that the formation of criminal and legal policy of the state, first of all, is based on solving the issue about criminal liability, namely the types and forms of its realization. Therefore, the concept of "criminal liability" is one of the basic both in criminal law science and in the criminal law, where the stated category is one of the leading categories next to the "crime" and "punishment". It is stated that unfortunately, the current Criminal Code of Ukraine does not contain a definition of criminal liability that causes numerous discussions in the theory of criminal law.

It is indicated that new achievements in the development of the theory of criminal liability within criminal law science, as well as recent legislation novelties related to the implementation of the category of other measures of criminal and legal nature, including those directed on legal entities, again actualized long enough scientific problem of outlining the content of criminal liability, allocation of the forms of its implementation. The above stated is also the basis for

rethinking doctrinal provisions concerning criminal liability for crimes against property.

It is obvious that the allocation of some forms of realization of criminal liability for crimes against property is possible only with the prior determination of the liability itself within criminal law theory. Liability as a social phenomenon has been the object of the study of the humanitarian sciences – sociology, social psychology, philosophy and law since the 50s of the last century. Moreover historically, liability primarily was studied within legal science (especially criminal law), and only then became the object of study of other humanitarian sciences. That is why we observe a growing number of studies on liability in other areas of knowledge. It is noted that new approaches in understanding liability, suggested by the researchers within these sciences, are certainly of interest for understanding the nature of liability within the law and are able to offer new, innovative ways to solve this problem.

The author has studied the scientific literature on the problem of differentiation of criminal liability for crimes against property, on this basis it is concluded that scholars have different approaches to isolate its features. Some note that criminal liability for crimes against property is differentiated by various characteristics, there are not differentiating features only within the offense under the Art. 193 of the Criminal Code of Ukraine (“Illegal Appropriation by a Person of Found or Another’s property that a Person Possessed Accidentally”) and they distinguish the following characteristics: 1) by the size of caused material damage; 2) considering the form of complicity; 3) by the feature of repetition; 4) depending on the feature of entry to a dwelling, other premises or shelter, etc. Others point out that one of the essential features is peculiarities characterizing the subject of these crimes. It is this feature that is used as a basis of systematization, arguing that such a systematization will have more philosophical and legal character, as soon as the subject of the offense is a mandatory element of any corpus delicti and therefore it is always present while committing a crime against property. Some scholars ground differentiation of criminal liability for crimes against property by subjective and objective features and allocate the target and object of the stated group of crimes as the most important means of differentiation of criminal liability.

It is concluded that criminal liability is dynamically developing institution of criminal law. Nowadays, the issue of its content, form and aggravating circumstances cause lively and fruitful discussions among scholars. Thus, of course, it is a balanced and thoughtful approach to the selection and formulation of aggravating circumstances of crimes against property will be a positive development towards improving the quality of legislation of Ukraine on criminal liability for relevant group of offences.

Key words: *criminal and legal liability; crime; crimes against property.*